

Теорія і методика навчання

УДК 37.036:316.74:378

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.15514934>

**Специфіка формування мотивації здобувачів освіти до навчання за
кроскультурною методикою**

Степаненко Олена Костянтинівна

кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри українознавства,
документознавства та інформаційної діяльності, Український державний
університет науки і технологій, ННІ «Придніпровська державна академія
будівництва та архітектури», м. Дніпро, Україна,
<https://orcid.org/0000-0003-0887-5808>

Савчук Надія Іванівна

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри іноземних мов і
країнознавства, Прикарпатський національний університет імені
Василя Стефаника, м. Івано-Франківськ, Україна,
<https://orcid.org/0000-0002-2165-1828>

Шаповалов Олексій Юрійович

здобувач наукового ступеня доктора філософії кафедри педагогіки та
психології, Міжнародний гуманітарний університет, м. Одеса, Україна,
<https://orcid.org/0009-0007-6791-0374>

Прийнято: 05.05.2025 | Опубліковано: 23.05.2025

***Анотація.** Стаття присвячена педагогічним умовам формування мотивації здобувачів освіти до навчання за кроскультурною методикою. Мета статті – дослідити педагогічні умови формування мотивації здобувачів освіти до навчання за кроскультурною методикою в контексті глобалізованого освітнього середовища. В процесі наукового дослідження використовувалися загальнонаукові методи пізнання, зокрема аналіз, синтез, узагальнення та систематизація. Результати дослідження показують, що кожен кроскультурний підхід має свої унікальні педагогічні умови, спрямовані на розвиток мотивації студентів шляхом адаптації до культурних відмінностей, підтримки культурної ідентичності, соціальної інтеграції та формування професійних компетентностей. Наприклад, методики культурно доречного та культурно сумісного навчання наголошують на важливості збереження культурної самобутності студентів, створюючи умови для їхнього гармонійного розвитку в багатокультурному середовищі. Підходи, орієнтовані на культурну синхронізацію та міжкультурну компетентність, акцентують увагу на розвитку міжособистісних зв'язків, комунікативних навичок і взаєморозуміння, що є важливими для ефективної взаємодії у глобалізованому суспільстві. Досліджено також роль соціально-психологічних підходів і кроскультурних тренінгів, які допомагають студентам подолати культурний шок, адаптуватися до нових соціальних середовищ та розвивати емоційну стабільність. Це сприяє формуванню стійкої внутрішньої мотивації, що дозволяє студентам ефективно працювати у мультикультурних командах та досягати професійного успіху. Практичне значення дослідження полягає у розробці педагогічних рекомендацій для ефективного впровадження кроскультурних методик у навчальний процес.*

***Ключові слова:** мотивація, кроскультурна методика, культурна ідентичність, соціальна інтеграція, міжкультурна компетентність.*

Pedagogical conditions for fostering student motivation for cross-cultural learning

Olena Stepanenko

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Ukrainian Studies, Documentation Studies and Information Activity, Ukrainian State University of Science and Technologies, SEI «Prydniprovsk State Academy of Civil Engineering and Architecture», Dnipro, Ukraine,

<https://orcid.org/0000-0003-0887-5808>

Nadiia Savchuk

PhD in Pedagogy, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Foreign Languages and Country Studies, Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Ivano-Frankivsk, Ukraine,

<https://orcid.org/0000-0002-2165-1828>

Oleksiy Shapovalov

Candidate for the Degree of Doctor of Philosophy at the Department of Pedagogy and Psychology, International Humanities University, Odesa, Ukraine,

<https://orcid.org/0009-0007-6791-0374>

Abstract. *The article examines the pedagogical conditions for fostering student motivation for cross-cultural learning. The aim of the article is to explore the pedagogical conditions necessary for motivating students to learn using cross-cultural methodologies within the context of a globalized educational environment. The research employed general scientific methods of cognition, including analysis, synthesis, generalization, and systematization. The findings indicate that each cross-cultural approach has its own unique pedagogical conditions aimed at enhancing student motivation by promoting adaptation to cultural differences, supporting cultural*

identity, facilitating social integration, and developing professional competencies. For instance, culturally appropriate and culturally compatible teaching methods emphasize the importance of preserving students' cultural identity, creating conditions for their harmonious development in multicultural settings. Approaches focused on cultural synchronization and intercultural competence highlight the importance of building interpersonal connections, communication skills, and mutual understanding, which are crucial for effective interaction in a globalized society. The study also explored the role of socio-psychological approaches and cross-cultural training, which help students overcome culture shock, adapt to new social environments, and develop emotional stability. This contributes to the formation of strong internal motivation, enabling students to work effectively in multicultural teams and achieve professional success. The practical significance of the study lies in the development of pedagogical recommendations for the effective implementation of cross-cultural methodologies in the educational process.

Keywords: *motivation, cross-cultural methodology, cultural identity, social integration, intercultural competence.*

Постановка проблеми. У сучасному глобалізованому світі, де кордони між країнами стають дедалі прозорішими, а культурне різноманіття – нормою, формування кроскультурної компетентності стає важливим завданням для системи освіти. Здобувачі освіти мають бути готовими до ефективної взаємодії з представниками різних культур, що потребує не лише знання мов і культурних особливостей, але й розвитку емоційної стійкості, адаптивності та соціальної чутливості. У таких умовах мотивація до міжкультурної взаємодії стає одним із ключових факторів успішного навчання, що дозволяє студентам відчувати себе впевнено у різних культурних середовищах.

Побудова мотивації до кроскультурного навчання є складним педагогічним завданням, оскільки вимагає не лише знань про інші культури, але

й формування цілісного світогляду, що враховує різноманіття соціальних контекстів. Цей процес потребує інтеграції різних підходів до навчання, включаючи соціально-психологічні, когнітивні та комунікативні методики, які забезпечують всебічний розвиток здобувачів освіти. Кожен із цих підходів має свої педагогічні умови для створення мотиваційного середовища, що дозволяє студентам розвивати навички міжособистісної комунікації та розуміння культурних відмінностей.

Теорії кроскультурного навчання, які формувалися впродовж останніх десятиліть, стали основою для розробки сучасних методик, спрямованих на підтримку культурної ідентичності, соціальної інтеграції та формування глобального світогляду. Ці методики враховують культурне походження студентів, їхні мовні особливості та соціальні контексти, що дозволяє створювати ефективні освітні програми, орієнтовані на розвиток мотивації до навчання. Вони також сприяють формуванню стійких особистісних якостей, необхідних для успішної взаємодії у мультикультурному світі.

Аналіз останніх наукових досліджень та публікацій. Питання педагогічних умов формування мотивації здобувачів освіти до навчання за кроскультурною методикою є достатньо досліджене як у вітчизняній, так і в зарубіжній науковій літературі. Зокрема, українські автори, такі як Т. К. Чмут та Г. Л. Чайка [1], розглядають аспекти етики ділового спілкування, які є важливими для формування позитивної навчальної мотивації в міжкультурному середовищі. Також І. І. Штих і К. М. Дудаш [2] досліджують розвиток міжкультурної компетентності школярів, що є ключовим компонентом мотивації до навчання у кроскультурному середовищі. Серед зарубіжних дослідників значний внесок у цю тему мають К. Au та С. Jordan [3], які пропонують культурно відповідні підходи до навчання, адаптовані для гавайських дітей, що може бути корисним для розуміння специфіки мотивації в різних культурних контекстах. А. Bartel-Radic [4] проводить детальний аналіз міжкультурної компетентності,

підкреслюючи важливість соціокультурних чинників у навчальному процесі. Крім того, D.P.S. Bhawuk і R.W. Brislin [5] висвітлюють теоретичні аспекти кроскультурної підготовки, що включають питання мотивації, важливі для розробки методик навчання. Також S. Bochner [6] розглядає соціально-психологічні аспекти міжкультурних відносин, які впливають на формування мотивації в освітньому середовищі. С. Cazden та E. Leggett [7] пропонують рекомендації для культурно чутливого навчання, наголошуючи на важливості врахування культурних відмінностей у мотиваційних стратегіях. Важливим також є підхід G. Mohatt і F. Erickson [12], які аналізують культурні відмінності у стилях викладання, що безпосередньо впливає на мотивацію студентів.

Попри значний масив літератури, відчувається нестача систематизованого матеріалу з теми формування мотивації в кроскультурному контексті. Тому, використовуючи різні методи наукового пізнання, проведено аналіз, групування та систематизацію інформації, що дозволяє глибше розкрити проблематику мотивації здобувачів освіти в умовах культурного розмаїття.

Для вивчення історичних аспектів розвитку кроскультурних методик було використано метод історико-генетичного аналізу, що дозволило простежити еволюцію підходів до міжкультурної комунікації. Окрім того, застосовано порівняльний метод для виявлення специфіки різних педагогічних умов формування мотивації. Системний підхід дав змогу розглянути кроскультурне навчання як цілісну систему, що включає соціальні, психологічні та культурні аспекти.

Мета статті – дослідити педагогічні умови формування мотивації здобувачів освіти до навчання за кроскультурною методикою в контексті глобалізованого освітнього середовища.

Виклад основного матеріалу. Вивчення педагогічних умов формування мотивації здобувачів освіти у межах кроскультурної методики вимагає розуміння історичних передумов розвитку цього напрямку. Оскільки

кроскультурна педагогіка передбачає інтеграцію елементів різних культур в освітній процес, її методологічні основи безпосередньо впливають на вибір дидактичних стратегій, що сприяють розвитку мотивації студентів. Це, у свою чергу, визначає успішність навчання в умовах глобалізованого світу, де здатність взаємодіяти з представниками інших культур стає ключовою компетенцією.

Кроскультурна методика як самостійний напрям з'явилася у 1980-х роках, що було зумовлено активізацією міграційних процесів, необхідністю подолання етнічної нетерпимості та забезпечення ефективної комунікації між представниками різних культурних груп [6]. Відтоді ця дисципліна розвивається як комплексний підхід, що інтегрує соціально-психологічні, когнітивні та етнокультурні аспекти навчання. Проте, через відносно недавнє становлення, кроскультурна дидактика ще не володіє усталеним категоріальним апаратом, що ускладнює її чітке концептуальне оформлення.

Одним з основоположників концепції кроскультурного навчання вважається британський дослідник С. Бочнер [6], який акцентував увагу на відмінності цього підходу від асиміляційних моделей навчання. Замість «розчинення» в іншій культурі, що передбачає повний відхід від власного етнокультурного фрейму та може призводити до культурного шовінізму, кроскультурне навчання пропонує збереження культурної ідентичності при одночасному оволодінні новими культурними кодами. Такий підхід не лише сприяє більш глибокому особистісному розвитку, але й посилює когнітивні можливості здобувачів освіти, що підтверджується численними дослідженнями впливу багатокультурності на інтелектуальний розвиток [6]. Дослідження наукових праць різних авторів також демонструють, що люди, які освоїли атрибути більш ніж однієї культури, відчують вищий рівень психоемоційного комфорту, швидше адаптуються до нових соціальних умов і краще справляються з когнітивними завданнями.

Розуміння історичних витоків та еволюції кроскультурної дидактики є важливим для розробки ефективних педагогічних умов, спрямованих на підвищення мотивації сучасних здобувачів освіти. Це дозволить не лише покращити їх академічні результати, але й підготувати до життя у глобалізованому, культурно різноманітному світі. Розглянемо ключові напрями розвитку крос-культурного педагогічного процесу.

Таблиця 1 – Історичні аспекти розвитку кроскультурного педагогічного процесу

Рік	Автор(и)	Основні висновки та ідеї
1980	Bochner S. [6]	Розробив соціально-психологічний підхід до вивчення міжкультурних взаємин, наголошуючи на важливості культурних відмінностей у формуванні соціальних зв'язків та комунікативних стратегій. Вивчав процеси адаптації і культурного шоку, а також вплив міжкультурних контактів на особистісний розвиток
1981	Au K., Jordan C. [3] Культурно доречне навчання	Вчителі шкіл, які використовували аспекти культурного походження учнів, досягали вищих результатів у навчанні. Педагогічний метод “talk-story” сприяв покращенню результатів на стандартизованих тестах
1981	Mohatt G., Erickson F. [12] Cazden C., Leggett E. [7] Культурно узгоджене навчання	Використання мовних моделей, що відображають культурні особливості учнів, покращує академічні досягнення. Запровадження змішаних форм мовної взаємодії (корінні американці + англосаксонські моделі). Підкреслює важливість врахування лінгвістичної різноманітності учнів у навчальному процесі.
1985	Jordan C. [10] Культурно сумісне навчання	Освітні програми мають враховувати культурне походження учнів як основу для формування академічно бажаної поведінки. Рідна культура розглядається як орієнтир для розробки освітніх програм
1990	Irvine J. [9] Культурна синхронізація	Визначає необхідність міжособистісного контексту між вчителями та учнями для покращення навчання. Включає не лише мовні аспекти, але й соціальні норми та очікування.
1992-1994	King J., Ladson-Billings G. [11] Критичний підхід до культурної відповідності	Критикують обмеженість мікросоціального підходу і пропонують ширше розуміння освітніх нерівностей, включаючи питання влади і соціальної справедливості.
2000	Bhawuk і Brislin [5] Прискорений розвиток, вихід за рамки традиційної освіти	Кроскультурний розвиток через особистісний ріст, сприйняття інших етнічних груп, характер відносин із місцевими жителями, адаптацію до життя в іншомовному середовищі, трудові досягнення.

Примітка: систематизовано автором на основі джерел [3, 5, 6, 7, 9, 10, 11, 12]

У 2000-х роках концепція кроскультурного навчання отримала значний поштовх у своєму розвитку, оскільки її методики почали активно впроваджуватися не лише в академічному середовищі, але й у сфері професійного тренінгу. Це дозволило розширити їх застосування за межі закладів вищої освіти, зосередивши увагу на потребах бізнесу, менеджменту та міжнародних корпорацій. Як зазначають Bhawuk і Brislin [5] сучасні програми кроскультурного тренінгу стали важливим інструментом для підготовки фахівців до ефективної роботи в мультикультурному середовищі. Такі тренінги фокусуються на п'яти ключових аспектах:

- Особистісний ріст – розвиток самосвідомості, адаптивності та впевненості у міжкультурних комунікаціях, що дозволяє фахівцям швидко реагувати на культурні відмінності.
- Сприйняття інших етнічних груп – формування позитивних установок до культурного різноманіття, що сприяє побудові більш толерантних та ефективних робочих відносин.
- Характер відносин із місцевими жителями – покращення міжкультурної комунікації і соціальної інтеграції, що забезпечує ефективне управління командами з різних культурних контекстів.
- Адаптація до життя в іншокультурному середовищі – успішне пристосування до нових соціальних норм та культурних контекстів, що мінімізує культурний шок і підвищує продуктивність працівників.
- Трудові досягнення – покращення професійної ефективності завдяки розумінню культурних відмінностей, що безпосередньо впливає на продуктивність, лідерство та загальний успіх компанії на міжнародних ринках [5].

Ці аспекти відображають ключові цілі сучасного кроскультурного навчання, яке тепер спрямоване не лише на розвиток культурної компетентності

студентів, але й на підготовку менеджерів та професіоналів до успішної роботи в глобалізованому світі.

Хоча за останні десятиліття дослідження міжкультурної компетентності значно розвинулися, досі не існує єдиної загальноприйнятої моделі для її формування, і тривають дискусії щодо того, які саме знання, вміння, навички та інші характеристики мають бути включені до цієї компетентності (Gallus [8], Bartel-Radic [4]).

Дослідниця Anne Bartel-Radic (2009) у своєму дослідженні *La compétence interculturelle: état de l'art et perspectives* виділяє два взаємопов'язані компоненти міжкультурної компетентності:

- **культурна компетентність** – здатність розуміти конкретну культуру і адаптуватися до неї;
- **мультикультурна компетентність** – здатність розуміти специфіку міжкультурної взаємодії та адаптуватися до неї, зокрема через емпатію, відкритість і емоційну стабільність [4].

Також, як відзначають вітчизняні дослідники Штих і Дудаш [2], міжкультурна компетентність передбачає володіння стратегіями для ідентифікації та аналізу непорозумінь під час комунікації на основі знань про культурні відмінності та їхній вплив на комунікативні дії й поведінку, а також готовність до прийняття міжкультурної перспективи

Вітчизняний дослідник Т. Чмут [1] розглядає культуру спілкування як комплексний феномен, що включає кілька взаємопов'язаних компонентів. У своїй моделі, він пропонує формулу для опису цього поняття:

$$КС = КУ + З + В, \text{ де:}$$

- **КУ (комунікативні установки)** – це базові орієнтири, які визначають стиль і характер взаємодії, включаючи очікування, цінності та емоційні налаштування у процесі комунікації.

- *З (знання з етики та психології спілкування)* – це сукупність теоретичних знань про етичні норми, психологічні аспекти взаємодії та культурні контексти, які визначають прийнятні форми поведінки в різних ситуаціях.
- *В (вміння застосовувати ці знання на практиці)* – це практичні навички, що дозволяють ефективно використовувати комунікативні установки і знання для досягнення комунікативних цілей [1].

Таким чином, дослідивши історичні аспекти розвитку кроскультурної методики в педагогіці, можна підсумувати основні напрями цього підходу, які сформувалися впродовж останніх десятиліть. Кожна з методик має свої унікальні цілі та педагогічні умови формування мотивації здобувачів освіти, що враховують культурні, психологічні та соціальні аспекти навчання. Систематизуємо цю інформацію у таблиці 2, яка демонструє, як різні кроскультурні методики впливають на мотивацію студентів, враховуючи їх культурне походження, мовні особливості та соціальні контексти.

Таблиця 2 – Вплив крос-культурних методик на мотивацію студентів

Методика	Основні положення	Педагогічні умови формування мотивації
Соціально-психологічний підхід (Bochner, 1980)	Орієнтований на врахування культурних відмінностей у формуванні соціальних зв'язків та комунікативних стратегій. Включає адаптацію, культурний шок та міжособистісну взаємодію.	Створення умов для особистісного розвитку учнів, використання вправ для адаптації до нових соціальних середовищ, симуляції міжкультурних взаємодій, робота над подоланням культурного шоку.
Культурно доречне навчання (Au, Jordan, 1981)	Інтеграція культурних аспектів учнів у навчальний процес для покращення академічних результатів. Метод “talk-story” для розвитку навичок розуміння культурних контекстів.	Використання культурних сценаріїв, рольових ігор та кейсів, що відображають культурні моделі студентів. Створення ситуацій для використання рідної мови та культурних кодів.
Культурно сумісне навчання (Jordan, 1985)	Орієнтація на збереження культурної ідентичності при засвоєнні нових культурних норм. Використання рідної	Підтримка культурної ідентичності студентів, використання матеріалів, що відображають їх культурне

	культури як орієнтира для навчання.	походження, залучення батьків та спільноти до освітнього процесу.
Культурна синхронізація (Irvine, 1990)	Підкреслює значення міжособистісних зв'язків між вчителями та учнями, врахування соціальних норм та культурних очікувань.	Створення довірчого середовища, акцент на персоналізоване навчання, організація групових завдань для розвитку соціальних зв'язків, врахування культурних очікувань у педагогічних взаємодіях.
Критичний підхід до культурної відповідності (King, Ladson-Billings, 1992-1994)	Орієнтований на розуміння соціальної нерівності та культурних бар'єрів. Пропонує критичний аналіз соціальної справедливості у навчанні.	Використання проблемно-орієнтованого навчання, аналіз реальних кейсів соціальної нерівності, створення ситуацій для критичного осмислення культурних бар'єрів.
Крос-культурний тренінг (Bhawuk, Brislin, 2000)	Орієнтований на розвиток особистісних та професійних компетентностей для роботи у міжкультурному середовищі. Включає адаптацію, емпатію, соціальну інтеграцію.	Проведення тренінгів з розвитку культурної компетентності, симуляцій міжкультурних взаємодій, використання рольових ігор та практичних завдань для формування навичок адаптації.
Міжкультурна компетентність (Bartel-Radic, 2009)	Включає культурну та мультикультурну компетентність, здатність адаптуватися до специфіки міжкультурної взаємодії.	Включення елементів культурного занурення, розробка програм, що сприяють розвитку емпатії та емоційної стабільності, створення мультикультурних навчальних груп.
Культура спілкування (Чмут, 2007)	Інтегративний підхід, що включає комунікативні установки, знання з етики та вміння застосовувати ці знання на практиці.	Розвиток комунікативних навичок, інтерактивні вправи для покращення міжособистісної взаємодії, практичні завдання для розвитку етичних навичок спілкування.

Примітка: систематизовано авторами на основі джерел [3, 5, 6, 7, 9, 10, 11, 12]

Висновки. Узагальнюючи вплив кроскультурних методик на мотивацію студентів, можна відзначити, що кожен підхід має свої унікальні педагогічні умови, спрямовані на розвиток мотивації через адаптацію до культурних відмінностей, підтримку культурної ідентичності, соціальну інтеграцію та формування професійних компетентностей. Такі методики, як культурно доречне та культурно сумісне навчання, підкреслюють важливість збереження культурної самобутності, тоді як підходи, орієнтовані на культурну

синхронізацію та міжкультурну компетентність, акцентують увагу на міжособистісних зв'язках та розвитку комунікативних навичок. Соціально-психологічний підхід і кроскультурний тренінг надають особливого значення адаптації до нових соціальних середовищ, долаттю культурного шоку та розвитку емоційної стабільності. Усі ці методики сприяють формуванню стійкої внутрішньої мотивації студентів, що дозволяє їм успішно взаємодіяти у мультикультурних контекстах та ефективно працювати в глобалізованому світі.

Список використаних джерел

1. Чмут Т. К., Чайка Г.Л. Етика ділового спілкування: навч. посіб. Київ: Знання, 2007, №6, випр. і доп.
2. Штих І. І., Дудаш К. М. Розвиток міжкультурної компетентності школярів, що виховуються в крос-культурному освітньому середовищі. Вісник Національного університету оборони України, 2023, №1(71), 134-145.
3. Au K., Jordan C. Teaching reading to Hawaiian children: Finding a culturally appropriate solution. In Trueba H., Guthrie G., Au K. (Eds.), Culture and the bilingual classroom: Studies in classroom ethnography. Rowley, MA: Newbury, 1981, 139-152.
4. Bartel-Radic A. La compétence interculturelle : état de l'art et perspectives. 2009. URL: <https://www.erudit.org/fr/revues/mi/2009-v13-n4-mi3562/038582ar.pdf>
5. Bhawuk D.P.S., Brislin R.W. Cross-cultural training: A review. Applied Psychology: An International Review, 2000, №49, 162-172.
6. Bochner S. The social psychology of cross-cultural relations. In Bochner S. (Ed.), Cultures in contact. Oxford: Pergamon, 1982.
7. Cazden C., Leggett E. Culturally responsive education: Recommendations for achieving Lau remedies II. In Trueba H., Guthrie G., Au K. (Eds.), Culture and the bilingual classroom: Studies in classroom ethnography. Rowley, MA: Newbury, 1981, 69-86.

8. Gallus J.A. Cross-Cultural Competence in the Department of Defense: An Annotated Bibliography. 2014. URL: <https://apps.dtic.mil/sti/pdfs/ADA599260.pdf>
9. Irvine J. Black students and school failure. Westport, CT: Greenwood, 1990.
10. Jordan C. Translating culture: From ethnographic information to educational program. *Anthropology and Education Quarterly*, 1985, №16, 105-123.
11. King J., Ladson-Billings G. The teacher education challenge in elite university settings: Developing critical perspectives for teaching in a democratic and multicultural society. *European Journal of Intercultural Studies*, 1990, №1, 15-30.
12. Mohatt G., Erickson F. Cultural differences in teaching styles in an Odawa school: A sociolinguistic approach. In Trueba H., Guthrie G., Au K. (Eds.), *Culture and the bilingual classroom: Studies in classroom ethnography*. Rowley, MA: Newbury, 1981, 105-119.
13. Gay G. *Culturally Responsive Teaching: Theory, Research, and Practice*. 2nd ed. New York: Teachers College Press, 2010.
14. Banks J.A. *An Introduction to Multicultural Education*. 6th ed. Boston: Pearson, 2019.
15. Nieto S. *Affirming Diversity: The Sociopolitical Context of Multicultural Education*. 6th ed. Boston: Pearson, 2018.